

l'Art Romànic, Societat Catalana de Numismàtica, Societat Catalana d'Estudis Històrics, Societat Catalana de Musicologia, Societat Catalana d'Estudis Clàssics, Societat Catalana de Filosofia, Societat Catalana de Geografia, Societat Catalana Jurídica, Econòmica i Social, Societat Catalana d'Ordenació del Territori, carrer del Carme, 47
 Institut de Física Teòrica, Diagonal, 645
 Institut de Tecnologia Química i Tèxtil, carrer Jordi Girona Salgado, s/n
 Institut d'Investigacions Pesqueres, passeig Nacional, s/n
 Institut Geològic "Jaume Almera", Alcàrria s/n.
 Institut Nefrològic l'Esperança,

Ríos Rosas, 39
 Institut Químic de Sarrià, carrer Institut Químic de Sarrià, s/n
 Museu de la Ciència, Teodor Roviralta, 55
 Reial Acadèmia de Farmàcia de Barcelona, carrer de l'Hospital, 56
 Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona, carrer del Carme, 47
 Universitat Catalana d'Estiu, Passatge de la Mercè, 3
 Universitat Autònoma de Barcelona, Campus Universitari, s/n, Cerdanyola
 Universitat de Barcelona, Gran Via de les Corts Catalanes, 585
 Universitat Politècnica de Barcelona, Diagonal, s/n
 (Associacions científiques i culturals)

(Font: Agenda dels Països Catalans 1013)
 Amics de Joan Ballester, Consell de Cent, 281
 Amics de la Ciutat, Pau Claris, 177, 4.ª la Associació d'Amics de les Nacions Unides, Fontanel·la, 14
 Associació de Mestres Rosa Sensat, Còrsega, 271
 Ateneu Barcelonès, Canuda, 6
 Ateneu del Clot-La Farinera, plaça Valentí Almirall, s/n
 Ateneu Popular La Flor de Maig, Wad-Ras, 195
 Casal de Montserrat, Mercader, 42
 Centre de Documentació Política, Casanova, 46
 Centre Excursionista de Catalunya. Paradís, 10

CIEMEN, Pau Claris, 106
 Club d'Amics de la UNESCO, Ausiàs March, 25
 Comitè Antinuclear de Catalunya, Bruc, 26
 DEPANA, Aragó, 281
 Foment Martinenc, Provença, 593
 Fundació Jaume I, Joan Sebastià Bach, 13, 2n
 Fundació del Congrés de Cultura Catalana, Mallorca, 283
 IPECC, passeig de Sant Joan, 98
 Lluïsos de Gràcia, plaça del Nord, 7-9
 Omnium Cultural, Montcada, 20
 Unió Excursionista de Catalunya, Santa Anna, 10
 Xarxa Cultural, Ample, 35

La història hispànica de la ciència

José M. López Piñero,
 Thomas F. Glick,
 Víctor Navarro Brotóns,
 Eugenio Portela Marco

Diccionario
 histórico de la
 ciencia moderna
 en España

vol. I
 (A-L)

José M. López Piñero,
 Thomas F. Glick,
 Víctor Navarro Brotóns,
 Eugenio Portela Marco

Diccionario
 histórico de la
 ciencia moderna
 en España

vol. II
 (M-Z)

La història de la ciència com a disciplina científica serà la clau de volta per situar en un terreny adequat la comprensió de la nostra història científica. La "polèmica de la ciència espanyola", desencadenada el 1782 per l'article "Espagne" de Nicolas Masson a l'Encyclopédie Méthodique dirigida per Diderot, on es posava en qüestió l'ambient enrarit que hi havia a Espanya i l'endarreriment que produïa en el desenvolupament de la ciència, ha arribat a influir el *sentit comú* dels ciutadans de l'Estat espanyol. En aquesta visió àmpliament estesa, la ciència, a les terres de la pell de brau, és un desert...

Els inicis de la història de la ciència, i sobretot les tradicions pre-disciplinàries que la precediren, han donat la raó a aquesta concepció: la història de qualsevol ciència era tractada com un encadenament de "sants" i "màrtirs", superposats casualment en el context social en el qual vivien. Avui, amb la maduresa de la recerca, les coses comencen a canviar. En el procés de la ciència, els grans homes no s'expliquen sense altres homes; els descobriments no pertanyen a persones sinó a corrents de recerca, alguns cops molt estesos en el temps i l'espai; cada cop es demostren més significatius els factors "nacionals" en una activitat humana sempre considerada "internacional", suposadament per sobre de les contingències culturals, econòmiques o polítiques; una xarxa d'institucions, un determinat sistema econòmic, un sistema edu-

catiu o de comunicacions... són la base de partida de la justificació dels grans processos de descobriment, al costat dels grans esforços intel·lectuals o les idees crucials que aparentment semblaven ser l'únic fil conductor... Junt amb la creació de ciència, esdevé important la seva divulgació; davant la descoberta, cal pensar cada cop més en les seves aplicacions tècniques i socials; el científic aïllat cal entendre'l cada cop més en el seu moment històric, amb les seves possibilitats i limitacions. Avui, en aquest nou marc intel·lectual, podem començar a explorar el suposat desert de la ciència hispànica. Aquesta exploració, salvant les temptacions patriòtiques i triomfalistes, ens portarà a correlacionar una activitat científica concreta, com la nostra, amb l'itinerari laberíntic de la nostra història.

Fa ja alguns anys que la història de la ciència intenta aixecar el cap en la comunitat científica hispànica. Comptem ja amb un notable conjunt de treballs històrics. En realitat, en els començaments de la història de la ciència com a disciplina científica, s'hi poden trobar contribucions hispàniques com la del professor Millàs i Vallcrosa. Les circumstàncies de la recerca dels darrers cinquanta anys no han estat molt favorables però ha anat naixent, potser una mica a l'ombra, una petita infraestructura de recerca històrica. Barcelona, Granada, Madrid, Saragossa, València, són algunes de les ciutats en les quals podem trobar els primers professionals

de la història de la ciència. Es en aquesta situació, encara amb mancances prou importants, que podem entendre l'aparició del *Diccionario Histórico de la Ciencia Moderna en España**, obra d'un grup de redactors encapçalat per José María López Piñero, Thomas F. Glick, Víctor Navarro Brotóns i Eugenio Portela, que acaba de ser publicat a Barcelona per Ediciones Península.

Els redactors pertanyen a l'anomenat "grup de València", amb la col·laboració d'un valencià (i català) adoptiu, Thomas F. Glick. Des de fa anys, al voltant de la càtedra d'història de la medicina de València, s'ha anat fent una tasca de base, centrada en l'estudi de la ciència hispànica dels segles XVI i XVII i d'altres èpoques. Les publicacions del departament no solament han incidit en investigacions particulars sinó que s'hi veu una voluntat de construir a poc a poc una infraestructura de materials que serveixin per al coneixement i l'estudi de la ciència en la història d'Espanya.

El "Diccionario" que comentem és clarament una eina d'aquest tipus, per ser utilitzada pels historiadors de la ciència però també pels historiadors en general i els ciutadans que vulguin conèixer millor la realitat de l'activitat científica espanyola.

La preocupació per l'ús profitós del diccionari hi ha fet incloure als autors tres índexs utilíssims, amb els quals pot tenir-se una panoràmica completa: un índex comprèn tots els noms mencionats, un altre les institucions

mencionades i el tercer les disciplines en les quals s'han classificat els diversos homes de ciència. El diccionari no és un catàleg. En fer-lo, els autors han fet una sèrie d'opcions. Algunes són mencionades: el període triat, des dels Reis Catòlics fins a la Guerra Civil 1936-39, excloent-ne els científics vius i els que realitzaren les seves principals aportacions després de la guerra. A més, hi ha una selecció. La base de partida

són els repertoris biogràfics que són citats al començament de l'obra. Així i tot, els principals noms hi són. Ara, cada especialista haurà de fer les seves crítiques. Des d'aquest punt de vista la feina no és difícil perquè amb cada biografia hi ha un annex bibliogràfic on es fa un resum de les fonts primàries principals així com de la literatura secundària més important. A partir del "Diccionario" serà

més difícil argumentar ignorància en temes de la història de la ciència a Espanya. Ara cal que sigui llegit i criticat. Aquesta és la nostra missió.

Antoni Roca

*José M. López Piñero, Thomas F. Glick, Víctor Navarro Brotóns, Eugenio Portela: *Diccionario histórico de la ciencia moderna en España*. Barcelona, Ediciones Península, 1983, 2 volums, 554 + 574 pàgs., 1.500 + 1.600 ptes.

Publicacions rebudes

Pierre Vilar i altres: *Reflexions crítiques sobre la cultura catalana*. Barcelona, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1983. 315 pàgs.

Índice español de ciencia y tecnología, N.º 5 i 6. Madrid, Instituto de Información y Documentación en Ciencia y Tecnología, 1983. 334 pàgs.

"BIS" Butlletí d'informació sanitària. N.º 14/15, 16 i 17. Barcelona, Grup de Salut Pública, Centre d'Estudis Socialistes, 1982.

"Perspectiva Escolar". N.º 72. Barcelona, Rosa Sensat, febrer, 1983. 64 pàgs.

"L'Avenç", N.º 58, 59. Barcelona, març i abril, 1983. 90 i 90 pàgs.

"Mundo científico", N.º 23, 24. Barcelona, març i abril, 1983. 111 i 111 pàgs.

"Investigación y Ciencia" N.º 79. Barcelona, abril, 1983. 128 pàgs.

"Al vent" revista de Terrassa, N.º 57. Terrassa, El Bullidor, S.A., febrer, 1983. 50 pàgs.

"Aster" Agrupació Astronòmica de Barcelona, N.º 75. Barcelona, març 1983. 19 pàgs.

"Anthropos" Boletín de información y documentación. N.º 21-22. Barcelona, Anthropos, Editorial del Hombre, gener-febrer, 1983. 96 pàgs.

"Astrum" Agrupación Astronómica de Sabadell, N.º 49. Sabadell, març 1983. 34 pàgs.

"Papers de Joventut" N.º 5. Barcelona, març, 1983. 58 pàgs.

"El Correu de la Unesco". N.º 58. Barcelona, març, 1983. 34 pàgs.

(l'opinió)

Marxisme i ciència: tanmateix, es mou...

El 14 de març d'aquest any va fer cent anys que va morir Karl Marx, el fundador d'un corrent de pensament que ha ocupat un lloc destacat en la societat mundial.

Karl Marx, amb Friedrich Engels, van fer una tasca de recerca social i innovació filosòfica que havia de contribuir, entre d'altres coses, a la conversió dels estudis socials en ciència. Aquest fet, que volem subratllar d'entrada, no és el que ha tingut menys impacte en la societat mundial contemporània. La creació de les ciències socials, a través de l'anàlisi del capitalisme i de la dinàmica dels sistemes econòmics, és una fita prou important; tot i així, l'esforç creatiu de Marx i Engels va haver

d'acompanyar-se d'una contribució més àmplia: d'una banda, l'anàlisi que van fer del capitalisme comportava el protagonisme d'una classe social, el proletariat, pel que fa a la transformació revolucionària de la societat. Aquesta idea, sens dubte, ha estat el motor dels canvis socials més importants dels darrers cent anys, com ara la revolució d'Octubre amb la creació d'un Estat soviètic, la revolució xinesa, el procés de descolonització i alliberament al Tercer Món, i, no ho oblidem, l'estructuració (amb inspiració sens dubte marxista) d'un potent moviment obrer arreu del món i, per consegüent, un canvi d'estratègia per part dels sectors dominants al món capitalista, no

solament en relació amb l'auge de la classe obrera, sinó també per corregir les tendències a la crisi del mateix capitalisme.

En segon lloc, les investigacions socials de Marx i Engels, com en realitat totes les investigacions, anaven acompanyades d'una concepció nova del món. Aquest, com a mínim, triple aspecte del marxisme, recerca en la societat, programa revolucionari de transformació social i concepció del món, ha creat sovint confusió entre l'opinió pública. No podem oblidar que, a causa del seu caràcter revolucionari, el marxisme ha estat sotmès, i ho seguirà estant, a tensions ideològiques i polítiques molt grans, tant per part dels qui usen el marxisme com, sobretot,

